

Dues transferències de censos del Reial Patrimoni mallorquí per finançar la guerra amb Gènova

GABRIEL ENSENYAT PUJOL

La reintegració del reialme de Mallorca a la Corona d'Aragó realitzada per Pere IV el Cerimoniós entre 1343-49 suposà la plena participació del regne en la política expansionista que animava la monarquia catalano-aragonesa. Això significarà també el començament d'un procés sistemàtic de contribució econòmico-financera de l'illa envers les empreses exteriors de la Corona. Una de les conseqüències que se'n deriven és l'inici d'una pràctica d'alienament continu de les rendes reials, i la primera fita d'aquest procés la trobam en l'aportació del Reial Patrimoni mallorquí a la campanya del Rosselló.¹ Aquest nou costum, resultat de la clara insuficiència de les rendes reials ordinàries per fer front a les noves despeses, es palesa bàsicament mitjançant les transferències de censos reialencs a mans privades, procediment que després de 1344 se repeteix en 1349, "quant l'alt en Jacme vench a Mallorques e fo vensut e mort"² i el tornam a

¹ Aquest tema el vaig estudiar a la meua tesi de llicenciatura, inèdita: *El Real Patrimonio de Mallorca y la campaña del Rosellón. Aportación financiera (1343-45)*, presentada a la Universitat de les Illes Balears, Palma, 1984. Com deim es tracta de l'inici d'un procediment metòdic, encara que no refusam que d'un mode més esporàdic ja s'hagués donat anteriorment. De fet, tampoc hom no pot dir que això suposi pròpiament el començament d'una política de suport de Mallorca vers l'expansió catalana, circumstància a la qual, al menys teòricament, estaven obligats els reis privatis des del pacte d'infeudació de 1279 i que es manifestà sobretot amb l'ajut illenc a la campanya de Sardenya de 1323-24. En tot cas no volem pressuposar que aquest esforç financer sigui l'única causa del recés econòmic posterior, com sovint ha mantingut la historiografia mallorquina, des de José María QUADRADO ("principio la decadencia de Mallorca desde la extinción de sus reyes propios y su incorporación a la monarquía aragonesa", *Forenses y ciudadanos*, Palma, 1895, pàg. 27), fins a Gabriel ALOMAR ESTEVE per a qui la reintegració significà senzillament "el principio de la decadencia del prestigio y del poder de las barras", tot i assenyalant a continuació que "el momento en el que aquella se producía era también el de la gran crisis europea de mediados del siglo XIV" (*Historia de las Islas Baleares*, Palma, 1979, pàg. 215). És un tema, aquest de la crisi de la Baixa Edat Mitjana, que encara s'ha d'estudiar a fons a Mallorca, analitzant totes les seves variables i no només l'extorsió fiscal.

² Aquesta transferència, de la qual donarem compte a la nostra memòria de llicenciatura (thes. cit., pàgs. 63 i 391-393), serà objecte d'un estudi més acurat al nostre projecte de tesi doctoral sobre el tema *La reintegració de Mallorca a la Corona d'Aragó (1343-49)*.

trobar entre 1351-53 amb motiu de la guerra entre la Corona d'Aragó i la República de Gènova.

Com sabem, durant tota la Baixa Edat Mitjana catalans i genovesos s'enfrontaran en una pugna permanent pel control de les rutes i els emporis comercials de la Mediterrània, rivalitat que moltes vegades esdevindrà oberts enfrontaments armats, com el de 1351-55. Mallorca, com la resta de països de la Corona d'Aragó, es veié obligada a intervenir activament en el conflicte. Així, en 1351 proveí un estol de set galeres armades, la qual cosa suposà un desembós de 18.000 lliures a més d'atorgar un emprèstit a Pere IV per valor de 10.000 lliures.³ De 1352 tenim notícia de pagaments fets per la procuració reial per valor de 60.000 lliures i d'un subsidi de 12.000 lliures concedit al monarca.⁴ En 1353 sabem que es desembossaren 60.000 lliures més i en 1354 la despesa amb motiu de l'expedició reial a Sardenya fou de 83.000 lliures, i altres 25.000 l'any següent.⁵

Tot això motivà un increment considerable de l'extorsió fiscal a l'illa i arreu de tota la Corona. Ara bé, ni les fonts d'ingressos ordinàris ni les imposicions extraordinàries eren suficients per a cobrir unes despeses tan considerables. Així se cercaran nous sistemes de finançació, i és un d'ells la transferència de censos reials, la qual cosa, si bé suposava cara al futur una minva de les rendes de la monarquia, permetia ara fer front a uns dispendis immediats.

Aquest fou a la fi el procediment emprat per a donar suport, en part, a dues empreses concretes i decisives de la guerra amb Gènova: l'expedició militar de 1351 a Constantinoble contra l'enclau lligur⁶ i la campanya de 1353 contra els genovesos a l'Alguer.⁷ Facem, doncs, una anàlisi pormenoritzada d'aquestes transferències, utilitzant com a font fonamental d'aquest estudi la part corresponent del *Llibre del censal*, registre que amb la signatura R. P. 2.023 ha romàs inèdit a l'Arxiu del Regne de Mallorca (A. R. M.) i que, juntament amb les refe-

³ Veure Alvaro CAMPANER: *Cronicón Mayoricense. Noticias y relaciones históricas de Mallorca desde 1329 a 1800*, Palma, 1888 (3.ª edició, 1984), pàgs. 64-65.

⁴ Vegeu Pau CATEURA BENNÀSSER: *Política y finanzas del Reino de Mallorca bajo Pedro IV de Aragón*, Palma, 1982, pàgs. 130 i 307-308.

⁵ Vegi's Alvaro SANTAMARÍA ARÁNDEZ: *Mallorca en el siglo XIV*, a *Historia de Mallorca*, coordinada per J. Mascaró Pasarius, vol. II, Palma, 1975, pàg. 243; i *Cautivos genoveses en Mallorca durante las campañas sardas*, a "Anuario de Estudios Medievales", Madrid, 1968, pàgs. 505-506. El mateix Pere IV es féu ressò a la seva *Crònica* de la important contribució econòmic-militar de Mallorca a la campanya de 1353: "E après trametem lo noble En Gilibert de Centelles, governador de Mallorques, a la Ciutat de Mallorques per demanar ajuda al regne de Mallorques, per la dita guerra, lo qual regne nos féu gran ajuda per la dita raó" (PERE IV: *Crònica*, a Ferran SOLDEVILA: *Les quatre grans Cròniques*, Barcelona, 1971, pàg. 1.115).

⁶ "Per rahó de la armada que lo noble en Pons de Senta Pau mena a les partides de Constantinoble contra l'estol de janoveses" (A. R. M., R. P. 2.023, fol. 94 r.). Aquesta campanya marítima es clogué amb la batalla del Bòsfor de 13 de febrer de 1351 que suposà una victòria prou costosa de l'armada catalana i els seus aliats venecians i grecs.

⁷ "A ops de la armada que l senyor rey féu quant passà en Serdenya lo noble en Bernat de Cabrera" (A. R. M., R. P. 2.023, fol. 97 v.). Aquesta segona operació naval finalitzà amb una concloent victòria catalana el 17 d'agost de 1353 que allunyà momentàniament els genovesos de Sardenya i permeté començar per terra les campanyes contra els independentistes sards acabidillats per Marià d'Arbòrea. Sobre una i altra campanya cal veure l'estudi de Giuseppe MELONI: *Genova e Aragona all'epoca di Pietro il Cerimonioso. I. (1336-1354)*, Padova, 1971, especialment les pàgines 83-110 i 149-179.

rències contingudes en altres volums,⁸ ens permet arribar a un cert coneixement del tema.

1. Tipologia dels censos transferits.

Abans d'encetar un estudi fet sobre matèria poc o gens coneguda sempre és convenient precisar teòricament allò que és objecte d'investigació. En aquest sentit, podem definir un cens com la quantitat anual que han de satisfer una persona i tots els seus successors, anomenats censataris, en virtut d'una propietat rebuda de qui cobra dita pensió, denominat censalista. Així, doncs, no l'hem de confondre amb el censal, el qual es genera quan el que s'ha rebut no és una propietat sinó un capital. El que ara estudiarem es tracta de censos de caràcter al·lodial o emfitèutic, que es donen quan una persona cedeix a una altra el domini útil d'una finca, reservant-se el domini directe o eminent de la mateixa i el dret de percebre de l'emfiteuta una pensió anual com a reconeixement d'aquest domini.⁹ L'emfiteusi, fórmula contractual ràpidament estesa a Mallorca després de la conquesta,¹⁰ i existent ja de temps antics a la Península¹¹ i a tot l'Europa meridional,¹² s'anà generalitzant des dels segles X-XI, especialment a

⁸ Es tracta concretament dels registres A. R. M., R. P. 1289, on es troba una fulla solta que conté una enumeració de part dels censos emesos en 1351 i 1353, A. R. M., R. P. 3142, fol. 1.042 v., on hi ha una enumeració semblant, i A. R. M., R. P. 3.789 i 3.791 corresponents a les sèries de rebudes del Reial Patrimoni dels esmentats anys, on a l'apartat de rebudes extraordinàries es troben consignades les quantitats obtingudes mitjançant les transferències. D'altra banda, l'única referència publicada que tenim d'aquesta venda es troba a la quantificació global feta recentment per Alvaro SANTAMARÍA: *Fuentes relativas a las islas Baleares: Curia de Gobernación y Procuración del Real Patrimonio*, a "Studi Storici", Firenze, 1984, pàg. 201.

⁹ Una variant d'aquest tipus la constitueix l'anomenat cens reservatiu, que es dona quan se cedeix el ple domini d'un immoble a canvi d'un cànon anual. Sobre aquests aspectes vegeu la *Nueva Enciclopedia jurídica*, tom VIII, Barcelona, 1956, pàgs. 552-570; i, pel cas concret dels censos a Mallorca, els ja clàssics estudis de Pedro RIPOLL Y PALOU: *Memoria sobre las Instituciones del Derecho civil de las Baleares, escrita con arreglo a lo dispuesto en el R. D. de 2 de febrero de 1880*, Palma, 1885, i de Luis PASCUAL GONZÁLEZ: *Derecho civil de Mallorca*, Palma, 1951, pàgs. 403-416. Així i tot, cal subratllar l'error conceptual comès gairebé per tots aquells historiadors que s'han ocupat del tema, els quals sovint empen els termes cens i censal com a sinònims, quan realment cada un d'ells designa diferents tipus de gravamens segons la naturalesa dels béns gravats: propietats immobles en el cas dels censos i capitals pecuniaris pel que fa als censals.

¹⁰ Sobre aquesta qüestió, vegi's Alvaro SANTAMARÍA: *En torno a la evolución del modelo de sociedad en el Reino de Mallorca (siglos XIII-XVIII)*, "Estudios Balearics", n.º 3, Palma, 1981, capítol VII, pàgs. 64-70. Quant als aspectes jurídics de l'emfiteusi a l'illa cal veure Enrique LALAGUNA: *La enfiteusis en el derecho civil de Baleares*, Pamplona, 1968.

¹¹ Segons l'obra d'Abilio BARBERO i Marcelo VIGIL: *La formación del feudalismo en la Península Ibérica*, Barcelona, 1978, pàg. 167, ja es trobava àmpliament estesa en el regne visigòtic, jugant, a més, un paper fonamental en el procés de feudalització del mateix, com a element econòmic bàsic de dependència personal. Així mateix, Claudio SÁNCHEZ ALBORNOZ a *El régimen de la tierra en el reino astur-leonés*, Buenos Aires, 1978 (ara a *Viejos y nuevos estudios sobre las instituciones medievales españolas*, vol. III, Madrid, 1980, pàgs. 1.313-1.515) documenta la persistència d'aquesta tenència a cens en el nord peninsular després del 711.

¹² Veure per exemple Georges DUBY: *Guerreros y campesinos. Desarrollo inicial de la economía europea (500-1200)*, Madrid, 1980, pàgs. 280-281, i *Economía rural y vida campesina en el Occidente medieval*, Barcelona, 1973, pàgs. 278-287 i 310-312; i Robert FOSSIER: *Historia del campesinado en el Occidente medieval*, Barcelona, 1985, pàgs. 141-143. Una breu síntesi de l'evolució dels censos a l'Europa medieval es troba a Pierre BONNASSIE: *Vocabulario básico de la historia medieval*, Barcelona, 1983, veu "Tenencia a censo", pàgs. 215-219.

les terres de repoblament i colonització, com en el cas de Mallorca. Malgrat això, volem defugir de la interpretació tradicional dels censos com a elements propis d'una formació social poc o gens feudalitzada. Ans al contrari, considerem que l'existència d'imposicions d'aquest tipus comporta "per se" unes evidents connotacions de caire feudal, inscrivint-se dins del marc de les relacions de producció entre el propietari de la terra o d'un immoble i el pagès o productor directe dels béns. De fet, el feudalisme se servia molt bé de l'emfiteusi per aconseguir tant els seus objectius polítics, en establir uns vincles de dependència, com econòmics, obligant el productor a complir certes exigències econòmiques, imposades pel senyor.

En els casos examinats el que es transfereix és el domini directe dels immobles i, més concretament, les rendes percebudes per aquest concepte que passaran del patrimoni reial a mans privades mentre el domini útil segueix pertanyent com abans i amb les mateixes condicions, invariables, a l'emfiteuta. És a dir, el que es dóna és simplement una transferència de rendes, on els adquirents compren uns drets de senyoriu al·lodial que fins aleshores havia tengut la monarquia. D'aquesta manera es trenca el procés d'engrandiment del patrimoni regi iniciat després de la conquesta, i es manifesta així mateix també a l'illa la tendència a la disgregació de les possessions reials que es produeix arreu de tot l'occident europeu a partir del segle XIV, quan les rendes de la reialesa comencen a ésser insuficients per a fer front a les noves necessitats dels Estats, en una època qualificada de recessiva per la historiografia i que, a més, en el cas de la Corona d'Aragó coincideix amb l'esforç financer derivat de la política d'expansió duita a terme per Pere IV.¹³

2. *Classificació dels censos emesos.*

Els censos del Reial Patrimoni emesos en 1351-53 poden ésser classificats d'acord amb dos criteris: un, segons la forma de pagament; l'altre, segons llur localització.

a) Segons forma de pagament.

Tradicionalment els censos se satisfien en diners o espècies o, àdhuc, d'ambdues formes (mixtos). Al respecte, els censos estudiats no presenten majors variacions perquè es fan efectius d'una o d'altra manera. Tot i amb això, cal ressenyar que la proporció dels censos en espècie (73'6 %) és molt superior a la dels censos en diners (26'4 %) com es pot veure a la següent taula:

¹³ Una síntesi de tot aquest procés es pot veure a Jaume PORTELLA Y COMAS: *Mallorca: la consolidación del feudalismo*, a *Historia de los pueblos de España. Los antiguos territorios de la Corona de Aragón*, vol. II, Barcelona, 1984, pàg. 137.

TAULA 1 (*)
MODALITAT DE PAGAMENT

1351

<i>Tipus</i>	<i>Quantitat transferida</i>	<i>Quantitat recaptada</i>	<i>%</i>
DINER	208 l.	2.450 l.	27'9
blat	575 qr.	4.450 l.	50'7
ordi	300 qr.	1.050 l.	12'0
farina	102 qr.	826 l.	9'4
TOTAL ESPÈCIE		6.326 l.	72'1
TOTAL		8.776 l.	100'0

1953

<i>Tipus</i>	<i>Quantitat transferida</i>	<i>Quantitat recaptada</i>	<i>%</i>
DINER	41 l. 10 s.	495 l.	20'9
blat	200 qr.	1.525 l.	64'3
ordi	100 qr.	350 l.	14'8
TOTAL ESPÈCIE		1.875 l.	79'1
TOTAL		2.370 l.	100'0

TOTAL

<i>Tipus</i>	<i>Quantitat transferida</i>	<i>Quantitat recaptada</i>	<i>%</i>
DINER	249 l. 10 s.	2.945 l.	26'4
blat	775 qr.	5.975 l.	53'6
ordi	400 qr.	1.400 l.	12'6
farina	102 qr.	826 l.	7'4
TOTAL ESPÈCIE		8.201 l.	73'6
TOTAL		11.146 l.	100'0

FONT: Elaboració personal a partir del registre A. R. M., R. P. 2.023, fols. 94 r. - 97 v.

(*) NOTA: El fet de trobar-se quantificats d'una manera global tots els censos venuts a cada un dels adquirents, sense especificar el tipus de propietat gravada, fa que no els puguem determinar individualment. Per això, en no poder saber quants d'ells es pagaven en metàl·lic i quants en espècie, el que hem fet ha estat una aproximació proporcional d'acord amb la suma total recaptada en cada modalitat.

Si hom fa una comparació entre aquestes xifres i les de l'anterior transferència de censos de 1344 amb motiu de la campanya del Rosselló, on la proporció entre ambdós tipus de censos és aclaparadorament favorable als censos monetaris (98'3 %) enfront als censos en espècie (1'7 %),¹⁴ veim que s'ha produït un canvi qualitatiu important. Quina n'és la causa? Pensam que l'explicació gira entorn a criteris de rentabilitat perquè en aquest sentit no hem d'oblidar l'avantatge que suposava per al censalista la percepció d'un cànon en espècie, donat el fet de mantenir sempre el mateix valor adquisitiu mentre els censos en metàl·lic, en ser fixos i no poder-se incrementar quan es produïa un augment dels preus, es devaluaven cada vegada que aquests pujaven, fenomen continu i generalitzat a mesura que ens acostam als temps moderns. Així, no és estrany que en un primer moment (1344) la monarquia transferís aquells censos menys rendibles, reservant-se els més profitosos, part dels quals començaria a alienar del patrimoni reial poc després. Entre els productes censits figura en primer lloc el blat ("forment") i després l'ordi i la farina, com es veu a continuació:

TAULA 2
PROPORCIONS DELS PRODUCTES CENSITS

1351		TOTAL	
<i>Producte</i>	%	<i>Producte</i>	%
BLAT	70'3	BLAT	72'8
ORDI	16'6	ORDI	17'1
FARINA	13'1	FARINA	10'1
Total	100'0	Total	100'0

1353	
<i>Producte</i>	%
BLAT	81'3
ORDI	18'7
Total	100'0

FONT: Elaboració personal a partir del registre A. R. M., R. P. 2.023, fols. 94 r. - 97 v.

¹⁴ Gabriel ENSENYAT: *Thes. cit.*, pàgs. 67-68.

b) Segons localització.

En aquest sentit ens trobam amb dos tipus de censos:

b. 1) Urbans aquells que repercuteixen sobre propietats situades a l'àrea que conforma la Ciutat de Mallorca.

b. 2) Rurals: aquells que incideixen sobre finques de la part forana.

Llur distribució és la següent:

TAULA 3

DISTRIBUCIÓ CENSOS URBANS / CENSOS RURALS

1351

<i>Tipus</i>	<i>Quantitat recaptada</i>	<i>%</i>
URBANS	1.500 l.	17'1
RURALS	7.276 l.	82'9
Total	8.776 l.	100'0

1353

<i>Tipus</i>	<i>Quantitat recaptada</i>	<i>%</i>
URBANS	—	—
RURALS	1.970 l.	83'1
SENSE ESPECIFICAR	400 l.	16'9
Total	2.370 l.	100'0

TOTAL

<i>Tipus</i>	<i>Quantitat recaptada</i>	<i>%</i>
URBANS	1.500 l.	13'5
RURALS	9.246 l.	83'0
SENSE ESPECIFICAR	400 l.	3'5
Total	11.146 l.	100'0

FONT: Elaboració personal a partir del registre A. R. M., R. P. 2.023, fols. 94 r. - 97 v.

Aquest criteri ens permeté veure a la nostra tesi de llicenciatura com en 1344 els censos monetaris de la Ciutat eren sobrevalorats un 20 per cent sobre els de la part forana, perquè els primers es transferiren a raó de 6 lliures per morabatí i els segons només a 5 lliures per morabatí, mentre el nombre de censos en espècie transferits, com hem dit abans, era insignificant.¹⁵ Ara la qüestió se'ns planteja a la inversa, ja que els censos en metàl·lic es localitzen tots a l'àmbit rural, la qual cosa lògicament no permet fer una comparació entorn a la seva valoració. El que sí veim és el manteniment de la taxació de 5 lliures per morabatí (cosa que suposava un període d'amortització de 125 anys) excepte un cas de 4 lliures, amortitzables, doncs, en deu anys.

Pel que fa als censos en espècie cal ressenyar que en el cas del blat la taxa es manté entre les 7 lliures i 10 sous per quartera i les 8 lliures mentre l'ordi és valorat sempre en 3 lliures i 10 sous per quartera, mantenint-se una estimació un tant inferior quan es tracta de farina on, mentre la part proporcional d'ordi es valora d'igual manera, l'altra part de blat es taxa només en 7 lliures per quartera. En aquest sentit, fent una comparança amb els censos en producte transferits en 1344, tot i la seva escassa significació, veim que les taxes semblen haver-se incrementat puix en aquest any foren sempre de 7 lliures per quartera respecte al blat i de 3 lliures i 5 sous per quartera pel que feia a l'ordi, la qual cosa suposaria uns increments respectius de l'ordre del 71-142 % (blat) i del 77 % (ordi). Tot això, però, tenint sempre en compte que podien intervenir altres elements en el procés d'estimació.

3. *Quantificació dels censos.*

La manca d'informació entorn al tipus de finques censides fa que no puguem dir res al respecte. Només si volem extrapolar els resultats de la transferència de 1344 podrem pressuposar que, tractant-se també de censos majoritàriament agraris, aquests en línies generals gravarien terres de conreu, sobretot petites propietats, mentre el nombre de vivendes seria escàs, el contrari del que ocorre quan es tracta de censos de la Ciutat. Ara bé, com que això són conjectures, més o menys vàlides, no cal insistir-hi més.

El que sí podem fer, en canvi, és analitzar aquests censos d'acord amb llur distribució per parròquies, tot i que en molts de casos apareixen esmentats conjuntament els censos de diverses parròquies. Quan això es produeix no tenim altre remei que citar-los tots plegats, com en el registre. Vegem, doncs, aquesta distribució a la taula següent:

¹⁵ Id., pàgs. 69-70.

TAULA 4
DISTRIBUCIÓ DELS CENSOS PER PARRÒQUIES

Parròquia	Censos venuts				Quantitats recaptades	
	1351		1353		1351	1353
	diners	espècie	diners	espècie		
ALARÓ, ROBINES, SENCELLES	56 l.			150 qr. blat	700 l.	1.125 l.
ALCÚDIA				100 qr. ordi		350 l.
BUNYOLA		24 qr. farina			126 l.	
CAMPANET, INCA, SELVA		75 qr. blat				
		200 qr. ordi			1.300 l.	
ESPORLES	12 l.				150 l.	
FELANITX		50 qr. blat			400 l.	
LLUCMAJOR	80 l.				1.000 l.	
MANACOR, BELLVER		50 qr. blat			400 l.	
MONTUÍRI	60 l.				600 l.	
MONTUÍRI I CASTELLITX		200 qr. blat			1.500 l.	
PORRERES		100 qr. blat				
		100 qr. ordi			1.100 l.	
VALLDEMOSSA				50 qr. blat		400 l.
SENSE ESPECIFICAR			41 l. 10 s.			495 .
CIUTAT		102 qr., 15 rv blat (*)			1.500 l.	
TOTAL	208 l.	653 qr. blat 300 qr. ordi 24 qr. farina	41 l. 10 s.	200 qr. blat 100 qr. ordi	8.776 l.	2.370 l.

FONT: Elaboració pròpia a partir del registre A. M. R., R. P. 2.023, fols. 94 r. - 97 v.

(*) Unes 78³ quarteres.

Quant a la suma anual a satisfer pels censalistes veim que puja a 249 lliures i 10 sous pel que fa als censos monetaris i 853 quarteres de blat, 400 d'ordi i 24 de farina pel que respecte als censos en espècie. La quantitat recaptada en llurs transferències és de 8.776 lliures en 1351 i 2.370 en 1353, la qual cosa fa un total de 11.146 lliures com a aportació financera derivada de les transferències de rendes reials a les campanyes contra els genovesos a Constantinoble i l'Alguer respectivament, xifra que només significa una petita part de la contribució global que, com sabem, féu Mallorca a ambdues campanyes.

4. *Adquirents.*

En aquest sentit, tal i com ja havia ocorregut en 1344, veim que la major part del censos van a parar a mans del que podem anomenar "alta i mitjana burgesia", grup més o manco heterogeni integrat pels mercaders, ciutadans i el que avui en deim professions liberals (concretament figuren dos missers entre els adquirents), amb aportacions la majoria superiors a les mil lliures. També es troben entre els adquiridors tres membres de l'estament militar, mancant entre els grups potencialment capacitats per a la compra de censos els eclesiàstics.¹⁶ En aquest cas emperò, i a diferència dels censos transferits amb motiu

TAULA 5
CLASSIFICACIÓ ESTAMENTAL DELS ADQUIRENTS

<i>Adquirent</i>	<i>Grup social</i>	<i>Capital aportat</i>
P. TORRELLA	NOBLESA	1.300 l.
BERENGUER DE TORNAMIRA	"	700 l.
P. ONIS	"	400 l.
Total grup nobiliar: 3 membres (23'1 %)		2.400 l.
P. MOREY, ciutadà	BURGESIA	1.570 l.
ESTEVA DE JOVALS	"	1.500 l.
BERNAT FEBRER, ciutadà	"	1.500 l.
SIMÓ SURUI	"	1.100 l.
SIMÓ BRANXIFORT	"	1.000 l.
R. DE CAPCIR, missèr	"	1.000 l.
JOHAN SERLOSTIS	"	400 l.
P. DE MONSÓ, ciutadà	"	400 l.
G. MARCH, missèr	"	150 l.
MIQUEL BENNÀSSER, ciutadà	"	126 l.
Total burgesia: 10 membres (76'9 %)		8.746 l.

FONT: Elaboració pròpia a partir del registre A. R. M., R. P. 2.023, fols. 94 r. - 97 v.

¹⁶ I també els jueus però aquests sembla que tenien prohibida l'adquisició de rendes de tot tipus segons una disposició emanada d'Alfons el Liberal de data 4 de març de 1288 on es deia "que los jueus no puxan comprar censals ni possessions ni haver senyoria sobre crestians" (José María QUADRADO: *Privilegios y franquicias de Mallorca*, Palma, 1894, pàg. 85). Aquesta pensam és l'explicació de la no participació d'un grup que poc abans havia recolzat tan decididamente Pere IV contra Jaume III, tema aquest que tractarem a la nostra tesi doctoral però que es pot veure una mica esbrinat a Antoni PONS: *Los judíos del reino de Mallorca durante los siglos XIII y XIV*, 2 vols., Palma, 1984 (1.ª edició, 1957).

de la campanya del Rosselló, no es pot afirmar que l'adquisició tenguí unes connotacions de caire polític tan clares com en 1344 on, tal com vam apuntar a la nostra tesi de llicenciatura, el fet d'intervenir o inhibir-se de la compra d'uns censos destinats a finançar l'annexió del Rosselló suposava una ajuda o no al nou status sorgit en 1343.¹⁷ Ara, en canvi, el que es planteja és el sosteniment d'una guerra contra una potència estrangera i que afecta, per tant, tots els súbdits de la Corona. Malgrat tot, és evident que, tractant-se d'un conflicte motivat essencialment per la defensa d'uns interessos comercials, afectava més el grup social que hem qualificat de "burgès" que no els altres. En aquest sentit, doncs, ens sembla ben lògica la decidida participació de mercaders i ciutadans de Mallorca en l'adquisició d'uns censos la transferència dels quals es feia amb motiu del finançament de les campanyes contra els genovesos, els seus adversaris comercials.

5. *Conclusions.*

L'aportació del Reial Patrimoni de Mallorca a la guerra amb Gènova mitjançant la transferència de censos de porció reialenca suposa la continuació del procés de venda de rendes començat anteriorment. Si bé amb això Pere IV podrà finançar part de la seva política d'expansió mediterrània, el cas és que ho féu a costa de minvar els ingressos futurs de la Hisenda reial. En canvi, el fet enfortí aquest grup que anomenam "burgès" (tot i les reticències que es poden posar a la utilització del terme en aquesta època) el qual, a més de mostrar la seva solidesa econòmica en uns temps de pretesa crisi, serveix d'exponent dels nous interessos assolits pel patriciat mercantil illenc. Efectivament, l'extensió del sistema de rendes entre les capes socials benestants palesa el nou propòsit d'aquestes d'emprar el capital acumulat amb el comerç no en activitats productives o de reinversió (la qual cosa sempre implicava un cert risc econòmic i aquí es pot relacionar la qüestió amb el que deiem de la crisi) sinó amb ànim parasitari i immobiliari, cercant la seguretat d'uns guanys fàcils. Ara bé, tampoc no hem d'oblidar que el fet d'invertir a l'illa les ganàncies obtingudes es veia molt condicionat per certes deficiències presents en la formació social mallorquina en àmbits com l'agrari i el tèxtil.

D'altra banda, no cal insistir en el paper de financer de les empreses de la monarquia que es veurà obligat a exercir Mallorca després de la reintegració de 1343 i que es posa de relleu també amb l'afebliment del patrimoni reial. Aquesta, doncs, serà una de les conseqüències més immediates que tindrà a l'illa la política d'expandiment dels reis de la Corona d'Aragó en el segle XIV.

¹⁷ Gabriel ENSENYAT: *Thes. cit.*, pàgs. 120-121.

ABREVIATURES

1. *Referències arxivístiques.*

A. R. M.: Arxiu del Regne de Mallorca,
R. P.: A. R. M., secció del Reial Patrimoni.

2. *Monedes.*

l.: lliures.
s.: sous.

3. *Mesures.*

qr.: quarteres.
qtr.: quintars.
rv.: roves.